מְשׁוּם דְּרַב זְבִיד גָּבְרָא רַבָּה הוּא, ומחמת ענותנותו לא יערער על דינכם, אֲפְכִיתוּ לֵיהּ לְדִינָא עִילָּוֵיהּ – אתם הופכים ופוסקים את הדין לחובתו, וְהָאֲמַר רַב כַּהֲנָא, מִיבַּעְיָא בָּעֵי לָהּ רָבָא וְלֹא פְּשִׁיט, וכיון שרבא לא פשט את ספיקו, כיצד אתם מכריעים שאינה מפסדת את בלאותיה.

הגמרא מבררת כיצד יש לנהוג בנידון זה. אומרת הגמרא: הַשְׁתָּא, דְּלֹא אִתְּמַר לֹא הָכִי וְלֹא הָכִי – עתה, שלא נפסקה ההלכה שהפסידה, ולא נפסקה שלא הפסידה, אִם תָּפְסָה את בלאותיה, לֹא מְפַקְּנִינַן מִינַּהּ – אין מוציאים אותם מידה, ואם לֹא תָּפְסָה, לֹא יָהֲבִינַן לָהּ – אין נותנים לה אותם.

דין נוסף באומרת 'מאיס עלי': וּמַשְׁהִינַן לָהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא אַגְיָטָא – ומשהים אותה שנים עשר חדשים עד שנותנים לה גט, שמא תחזור בה, וּבְהָנָךְ – ובאותם תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, לֵית לָהּ מְזוֹנֵי מִבַּעַל – אין לה מזונות מבעלה.

* * *

התבאר במשנה (סג.) שאשה המורדת על בעלה פוחתים לה מכתובתה, וכדי שיוכל הבעל להוכיח שאכן הופחתה כתובתה כותבים לו בית דין 'אגרת מרד', ומפרשים שם שהאשה מרדה על בעלה ויהיה הבעל פוחת מכתובתה. וכן כותבים בית דין אגרת מרד לאשה על בעלה שמרד בה, שהוא חייב להוסיף על כתובתה כשיעור המבואר במשנה. הגמרא מבארת על מי כותבים 'אגרת מרד': אָמַר רַב טוּבִי בַּר קִיסָנָא, אָמַר שְׁמוּאֵל, כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל אֲרוּסָה, אם הגיע זמנה להנשא והיא מסרבת. וְאֵין כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל שׁוֹמֶרֶת יָבָם שאינה רוצה להתייבם.

מקשה הגמרא: מֵיתִיבִי, שנינו בברייתא, דין זה האמור במשנה (סג.) שאשה המורדת על בעלה פוחתים לה מכתובתה, אַחַת [לִי] –דין אחד הוא] בְּאֲרוּסָה שאינה רוצה להנשא, וְנִשּׂוֹאָה, אֲפִילּוּ נְדָה, אֲפִילּוּ חוֹלָה, וַאֲפִילּוּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם שאינה רוצה להתייבם. וכיון שאף לשומרת יבם פוחתים מכתובתה, מדוע אמר שמואל שאין כותבים עליה אגרת מרד, שמבואר בזה שאינו מחשיבה כמורדת.

מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – בברייתא האומרת שיש דין 'מורדת' לשומרת יבם, מדובר שֶׁתָּבְעָהּ הוּא ממנה להתייבם, ואילו היא מסרבת ורוצה לחלוץ, ולכן דינה כמורדת, וְכָאן – דברי שמואל שאמר שאין כותבים עליה אגרת מרד, היינו באופן שֶׁתָּבְעָה הִיא להתייבם, והוא אינו רוצה לייבמה, שאין דינו כמורד. וחילוק זה הוא כמו דְּאָמַר רַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִימִי, אָמַר שְׁמוּאֵל, תָּבַע הוּא את יבמתו והיא אינה רוצה, נוֹזָקִין לוֹ לכתוב עליה אגרת מרד, אך אם תָּבְעָה הִיא את היבם והוא מורד ואינו רוצה לייבמה, אֵין נוֹזָקִין לָהּ.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא לְהָא דִּשְׁמוּאֵל – באיזה אופן העמדת את המימרא של שמואל, שאין כותבים אגרת מרד על יבמה, בְּשֶׁתָּבְעָה הִיא, ואם כן יש לפרש כך גם את תחילת דברי שמואל, שכותבים אגרת מרד על ארוסה, שזהו באופן שתבעה היא אותו שישאנה והוא אינו רוצה, ואם כן קשה לשונו של שמואל, הַאי – וכי זו הלשון הנכונה, לומר 'כּוֹתְבִין אִגֶּרֶת מֶרֶד עַל אֲרוּסָה', שמשמע שכותבים שהיא מורדת, הרי 'כותבין אגרת מרד לַאֲרוּסָה' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה שמואל צריך לומר, והיינו שכותבים לה אגרת מרד על בעלה המורד בה. מתרצת הגמרא: הָא לֹא קַשְׁיָא, תָּנֵי – אכן יש לשנות בדברי שמואל 'כותבין אגרת מרד לַאֲרוּסָה'.

מקשה הגמרא: אם מדובר באופן שהיא תובעת, מַאי שָׁנָא – במה שונה דינה של שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֹא – שאינה יכולה לתבוע את היבם שייבמה, ואף אם הוא מסרב אין לו דין מורד, הרי זהו משום דְּאָמְרִינַן לָהּ – שאנו אומרים לה, 'זִיל, לֹא מְפַקְּדָתְּ' – לכי, כלומר אין לך טענה טובה, לפי שאינך מצווה על פריה ורביה, אם כן, אֲרוּסָה נַמִּי נֵימָא לָהּ – גם לארוסה נאמר כן, זִיל לֹא מְפַקְּדָתְּ, ומדוע אמר שמואל שכותבים על הארוס אגרת מרד.

הגמרא מנסה ליישב את הקושיא, ודוחה את היישוב: אֶלָּא – אם תרצה לפרש את דברי שמואל שכותבים אגרת מרד לארוסה ולומר שזהו בְּאַרוסה הַבָּאָה מֵחֲמַת מַעֲנָה – שיש לה טענה מדוע רוצה היא להנשא, דְּאָמְרָה, בְּעִינָא חוּטְרָא וְנָדֵי לְקַבּוֹרָה – רצוני שיהיה לי מקל להשען עליו, וקרדום לחפור את קברי, כלומר, רצוני ללדת בן שבזקנותי יחזיק בידי ואשען עליו, וביום מותי יקברני, ולכן נזקקים לטענתה ונחשב הארוס כמורד, אם כן הָכָא נַמִּי – אף כאן, בִּשׁוֹמֶרֶת יָבָם צריך לפרש ששמואל דיבר בְּבָאָה מֵחֲמַת מַעֲנָה, ומדוע אין שומעים לה. ומחמת כן אין להעמיד את דברי שמואל באופן שהיא תובעת שישאנה והוא מורד.

הגמרא מיישבת באופן אחר את הקושיא מהברייתא, שבה מבואר שאף שומרת יבם נחשבת כמורדת: אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי – גם הברייתא האומרת שיש מרידה בשומרת יבם, וגם שמואל שאמר שאין בה מרידה, שניהם עוסקים באופן שֶׁתָּבַע הוּא אותה, וְלֹא קַשְׁיָא, כיון שכָּאן, לַחֲלוּץ – בברייתא האומרת שיש לה דין מורדת, מדובר כשהוא רוצה לחלוץ, והיא מסרבת לחליצה ורוצה שייבם אותה, שבזה היא נחשבת כמורדת. וְכָאן, לְיַיבֵּם – שמואל שאמר שאינה מורדת, עוסק באופן שהוא רוצה לייבמה, והיא אינה רוצה בכך, אלא רוצה לחלוץ, ובזה אינה נחשבת מורדת. דְּאָמַר רַבִּי פְּדָת, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אם תָּבַע היבם לַחֲלוֹץ, והיא רוצה להתייבם, נוֹזָקִין לוֹ לכתוב עליה אגרת מרד, אך אם תָּבַע לְיַיבֵּם, והיא רוצה לחלוץ, אֵין נוֹזָקִין לוֹ.

מקשה הגמרא על תירוצה: מַאי שָׁנָא [–במה שונה] האופן שתבע לְיַיבֵּם והיא רוצה לחלוץ, דְּלֹא – שאינה נחשבת כמורדת, הרי זהו משום דְּאָמְרִינַן לֵיהּ לבעל זִיל וּנְסֵיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי – לך ותשא אשה אחרת, ובמה שהיא מסרבת להתייבם אינה נחשבת מורדת. ואם כן, בתבע לַחֲלוֹץ והיא ממאנת נַמִּי נֵימָא לֵיהּ – גם כן נאמר לו, זִיל וּנְסֵיב אִיתְּתָא אַחֲרִיתִי, וכיון שיכול לישא אחרת, אין היא מורדת.

הגמרא מנסה לתרץ, ודוחה זאת: אֶלָּא יש לומר שהיא מורדת משום דְּאָמַר היבם כשאינה רוצה לחלוץ לו בֵּינַיְן דַּאֲגִידָא בִּי – שהיא קשורה בי בזיקת יבום, לֹא קָא יָהֲבוּ לִי אַחֲרִיתִי – אין נותנים לי לישא אשה אחרת, ולכן היא נחשבת כמורדת, ואם כן קשה, הָכָא נַמִּי – גם באופן שהוא תובע לייבם והיא רוצה לחלוץ נדון אותה כמורדת, לפי שהיבם יטען דבֵּינַיְן דַּאֲגִידָא בִּי לֹא קָא יָהֲבוּ לִי אַחֲרִיתִי, ומדוע באופן זה איננו דנים אותה כמורדת. וכיון שנדחה חילוק זה, חוזרת הקושיא על שמואל האומר שאין לשומרת יבם דין מורדת, מהמבואר בברייתא שיש לה דין מורדת.

הגמרא חוזרת בה ומתרצת תירוץ אחר: אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי – גם הברייתא וגם שמואל עוסקים באופן שֶׁתָּבַע הוא לְיַיבֵּם, והיא ממאנת ביבום ורוצה לחלוץ, וְלֹא קַשְׁיָא, כָּאן – הברייתא האומרת שיש לשומרת יבם דין מורדת, היינו בְּ'מִשָּׁנָה רִאשׁוֹנָה', שאמרו שמצות יבום קודמת למצות חליצה, ולכן אם היא ממאנת ביבום דינה כמורדת, וְכָאן – שמואל האומר שאין לה דין מורדת, היינו בְּ'מִשָּׁנָה אַחֲרוֹנָה', האומרת שחליצה קודמת ליבום, ולכן אינה חייבת להסכים להתייבם לו, ואינה נחשבת מורדת. מביאה הגמרא את המקור לדינים אלו, דְּתָנַן (בכורות יג.), מִצְוַת יְבוּם קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת חֲלִיצָה, אמנם זהו בָּרִאשׁוֹנָה, שֶׁהָיוּ המייבמים מְתַכַּוְונִין לְשׁוּם מִצְוָה, אבל עַכְשָׁיו שֶׁאֵין מְתַכַּוְונִין לְשׁוּם מִצְוָה אלא לשם נוי וכדומה, והרי אשת אח אסורה, אלא שהתירתה התורה לקיום מצות יבום, וכשבא עליה שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח, ולכן אָמְרוּ שְׁמִצְוַת חֲלִיצָה קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת יְבוּם.

* * *

שנינו במשנה: 'עַד מָתַי הוּא פּוֹחֵת עד כנגד כתובתה וְכוּ' וכן המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בשבת, רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין'. מבררת הגמרא: מַאי – מהו

המשך בעמוד נג

שיעורם של המטבעות ששמן טַרְפָּעִיקִין. מבארת הגמרא: אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת, אֶסְתִּירָא – סלע מדינה. וְכַמָּה הוא אֶסְתִּירָא, פַּלְגָּא דִּזוּזָא – חצי זוז צורי, ששויו שש מעות, נמצא ש'טרפעיק' הוא שלש מעות. מסייעת הגמרא לדבריו מברייתא: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה בכל שבוע שָׁלֹשָׁה טְרַפְעִיקִין, שֶׁהֵן תְּשַׁע מָעִין, נמצא שמוסיפים לה מָעָה וְחֵצִי לְכָל יוֹם משׁשת ימי השבוע [מלבד שבת]. ומבואר שכל טרפעיק הוא שלש מעין, וכדברי רב ששת.

הגמרא מבררת את האמור בברייתא, שקונסים את האיש במעה וחצי לכל יום משׁשת ימי השבוע, אך לא כנגד שבת. שואלת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף לְשְׁמוּאֵל, מַאי שְׁנָא אֵיהוּ – במה שונה הבעל, שאם אשתו מורדת עליו יְהַבִינַן לֵיהּ דְּשַׁבָּת – שנותנים לו מטבע אף כנגד שבת, שכן פוחתין לה מכתובתה שבעה מטבעות לשבוע [דינרים או טרפעיקין], אחד כנגד כל יום, וּמַאי שְׁנָא אֵיהִי – ומדוע שונה האשה, שכשבעלה מורד בה דְּלָא יַהֲבִינַן לָהּ דְּשַׁבָּת, שהרי אין מוסיפים לה על כתובתה אלא שלשה, חצי כנגד כל יום מימות החול. השיב לו שמואל: אֵיהִי, דְּמִיפָּחַת פָּחַת – האשה המורדת, שפוחתים לה מכתובתה, לָא מְיַחֲזֵי כְּשַׁבָּת – אין הפחת נראה כשכר שבת, שהרי אין כאן קבלת שכר אלא הפקעה מחיוב כתובתו, אבל אֵיהוּ, דְּאוֹסוּפֵי קָא מוֹסְפָא – הבעל המורד, שקונסים אותו להוסיף על כתובת אשתו, אם היו מוסיפים לה גם כנגד יום השבת,

מֵיחֵי כְּשָׁכַר שַׁבָּת – נראה הדבר כאילו היא משתכרת ביום השבת, ואסרו חכמים ליטול שכר אפילו על מלאכה המותרת בשבת, לפיכך אין מוסיפים לה אלא כנגד ששת ימי השבוע לבד משבת.

* * *

הגמרא מברררת מדוע קנסה של המורדת על בעלה גדול מקנסו של המורד על אשתו. מבררת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִייָא בַּר יוֹסֵף לְשְׁמוּאֵל, מַה הַחילוק בֵּין מוֹרֶדֶת לְמוֹרֵדֶת, שמחמתו החמירו בקנסה של המורדת, שהוא שבעה דינרים או טרפעיקין, ואילו של המורד הוא רק שלשה. מבארת הגמרא: אָמַר לֵיהּ שמואל, צֵא וּלְמַד מִשּׁוּק שֶׁל זוֹנוֹת, מִי שׂוֹכֵר אֶת מִי, הרי האיש הוא ששוכר את האשה, הרי שצערו של האיש בלא תשמיש מרובה מצערה, ולכן קנסו אותה יותר. דָּבָר אַחֵר – טעם אחר לחילוק ביניהם, לפי שזֶּה – הבעל יְצִרוֹ מְבַחוּץ, שקישויו ניכר והוא מתגנה, וְזוֹ, יִצְרָהּ מְבֻפְנִים, ואין לה גנאי.

משנה

המשנה מבארת מהו שיעור המזונות שחייב הבעל לתת לאשתו, בזמן שאינה אוכלת עמו. וכן מה הוא שיעור הבגדים שעליו לקנות לה. כמו כן תבאר המשנה את שיעור המלאכה שחייבת האשה לעשות לבעלה: הַמַּשְׂרֶה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שָׁלִישׁ – מי שנותן לאשתו את מזונותיה על ידי אפוטרופוס, ואינה אוכלת עמו, לֹא יְפָחוֹת מלתת לָהּ לצורך מזונותיה בכל שבוע מִשְּׁנֵי קַבִּין חִטִּין אוֹ מֵאַרְבָּעָה קַבִּין שְׂעוֹרִין, לפי שהחיטים טובות בכפלים מהשעורים. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא פָּסַק לָהּ שְׂעוֹרִין, אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְאֶרֶץ אֱדוֹם.

וְנוֹתֵן לָהּ למזונותיה בכל שבוע, חֲצִי קַב קִיטְנִית, וַחֲצִי לוּג שֶׁמֶן, וְקַב גְּרוֹגָרוֹת – תאנים יבשות, אוֹ משקל מָנֶה [–מאה דינרים] דְּבִילָה – תאנים דרוסות. וְאִם אֵין לוֹ תאנים ודבילות, פּוֹסֵק לְעִוּמָּתָן – נותן לה בשיעור דומה לשיעורים אלו, פֵּרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר – פירות אחרים תחתיהם.

המשנה מביאה דברים נוספים שצריך הבעל לתת לאשתו: וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה לשכב עליה, מַפָּץ – מחצלת של גמי רכה וּמַחֲצֶלֶת של קש קשה, להניח על מיטתה, וְנוֹתֵן לָהּ כְּפָּה [–צעיף] לְכִיסּוּי רֹאשָׁהּ, וַחֲגוֹר [–חגורה] לְמָתְנֶיהָ בכל שנה. ונותן לה מְנָעָלִים חדשים מְמוֹעָד לְמוֹעָד – בכל שלשת הרגלים, וְכֵלִים – בגדים בשווי שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מְשָׁנָה לְשָׁנָה – בכל שנה ושנה. וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ את אותם הבגדים הנלקחים בחמשים זוז, לֹא חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַחַמָּה, כיון שהם מחממים מדי, וְלֹא שְׁחָקִים [–שחוקים, ישנים] בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, שאינם מחממים, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כֵּלִים חדשים בשווי שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסָּה בִּכְלָאוֹתֵיהֶן בִּימוֹת הַחַמָּה, וְאַף אחר שעברו ימות החמה והוא נותן לה בימות הגשמים בגדים חדשים, הַשְּׁחָקִים שנשארו לה מימות החמה הם שֶׁלָּהּ, ואינה צריכה להשיב לו אותם.

כמו כן תקנו חכמים שיהא הבעל נוֹתֵן לָהּ בכל שבוע מָעָה כֶּסֶף לְצוֹרְכָהּ – לצורך דברים קטנים שיש לה, כבביסה ומרחץ וכדומה. וְאוֹכֶלֶת עִמּוֹ מֵלֵילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת. וְאִם אֵין נוֹתֵן לָהּ מָעָה כֶּסֶף לְצוֹרְכָהּ, מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ שעשתה יותר משיעור חיובה, הרי הוא שֶׁלָּהּ.

מבארת המשנה: וּמַה הִיא עוֹשָׂה לוֹ – מהו שיעור מעשה הידים שהיא חייבת לעשות לבעלה במלאכתה, צריכה היא לטווות כל שבוע מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים חוטי שְׁתִי [–החוטים המונחים לאורך הבד] בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן משקל עֶשֶׂר סְלָעִים בַּגָּלִיל, אוֹ שתהיה טווה לו מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים חוטי עֵרֶב [החוטים העוברים לרוחב הבד] בִּיהוּדָה, שֶׁהֵן משקל עֶשְׂרִים סְלָעִים בַּגָּלִיל.

דין נוסף: וְאִם הָיְתָה האשה מֵנָקָה, פּוֹחֲתִין לָהּ מחיובה בְּמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ יותר עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ.

מבארת המשנה לגבי מי נאמרו השיעורים שבתחילת המשנה, בשיעור מזונות האשה: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שנותן לה מזון בשיעורים אלו, בְּעָנֵי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּמִכּוּבָּד [–עשיר], חַכָּל לְפִי כְּבוֹדוֹ – חייב לתת לה כפי עושרו.

* * *

גמרא

אדם הרוצה ללכת בשבת מחוץ לעיר למרחק גדול מאלפים אמה, שזהו 'תחום שבת' שמותר ללכת בו בשבת, צריך להניח בתוך אותם אלפים אמה 'עירוב תחומין', והיינו מזון שתי סעודות, ומזון זה מחשיב את אותו מקום כאילו הוא מקום שביתתו של אותו אדם, ומותר לו ללכת מאותו מקום אלפים אמה נוספות לכל רוח. שנינו במשנה: 'לא יפחות לה משני קבין חיטין'. מקשה הגמרא: מַנִּי מַתְנִיתִין – כדעת מי שנויה משנתינו, הרי לכאורה אינה סוברת לֹא כרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, וְלֹא כרַבִּי שִׁמְעוֹן. מבארת הגמרא את קושייתה: דְּתָנַן במשנה (עירובין פב:) לגבי שיעור המזון שצריך אדם להניח כדי לעשות עירוב תחומין, וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ של העירוב, פת בשיעור מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שמניחים עבורו את העירוב, כשיעור מְזוֹנוֹ לְיוֹם חוֹל, וְלֹא כשיעור מזונו לְשַׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שתי הסעודות הם כשיעור מזונו לְשַׁבָּת, וְלֹא לְחוֹל. וְזֶה וְזֶה – רבי מאיר ורבי יהודה מְתַכְּווִנִין לְהָקֵל ולהפחית את השיעור הנצרך, שרבי מאיר היה אוכל בחול פת פחות מבשבת, ולכן אמר שדי בשיעור שאוכלים בחול, ורבי יהודה היה אוכל בשבת פחות פת, ולכן אמר שדי בשיעור שאוכלים בשבת. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר, שתי הסעודות הם בשיעור קצוב, שהוא כְּבָר הַלָּקוֹחַ מן הנחתום בְּפוּנְדְיוֹן [–שם מטבע], מֵאַרְבַּע סְאִין לְסֶלַע – כשמחיר ארבע סאין חיטין הוא סלע, נמצא ששיעור שתי סעודות הוא כבר העשוי מחצי קב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שתי הסעודות הם שְׁתֵּי יָדוֹת לַכָּבָר – שתי שלישי כבר, מְשָׁלֹשׁ כְּבָרוֹת לְקַב – כשעושים שלש כברות מקב אחד, נמצא שכל כבר היא שליש קב, ובכבר יש שלש סעודות, ושני שליש הכבר הוא מזון שתי סעודות.

מביאה המשנה שיעורים נוספים הנמדדים בכבר זו, כל אחד לפי השיעור שנתן בה: חֲצָיָהּ של כבר זו ששיערו בה את העירוב, הוא השיעור לְשהייה המטמאת בגדים בְּבֵית הַמְּנוּגָע, כלומר, אדם הנכנס לבית המנוגע נטמא מיד, אך בגדיו שהוא לבוש בהם אינם נטמאים עד שישהה שם שיעור אבילת סעודה, והיינו חצי כבר. וַחֲצִי חֲצָיָהּ – רבע כבר זו, הוא השיעור לִפְסוֹל אֶת הַגְּוִיָּה – אדם שאכל מאכלים טמאים בשיעור זה, נפסלה גוייתו [–גופו] מלאכול בתרומה עד שיטבול. מביאה הגמרא ברייתא שמבואר בה שיעור נוסף: וַחֲצִי חֲצִי חֲצִי חֲצִיָּהּ – שמינית של כבר זו, הוא השיעור לְקַבֵּל טוּמְאַת אוֹכְלִין, שרק מאכל בגודל זה [או יותר] ראוי לקבל טומאה.

מסיימת הגמרא את קושייתה: מַנִּי – כדעת מי שנויה משנתינו, האומרת שבעל צריך לתת לאשתו שני קבין חיטין למזונותיה בכל שבוע. הרי בכל שבוע יש ארבע עשרה סעודות, שתים בכל יום, וְאִי משנתינו כרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, הרי הוא סובר שבקב יש ארבע סעודות, ואם כן בשני קבין תַּמְנֵי תְּרֵיסָר – רק שמונה סעודות הם, וכיצד די לה בשני קבין לְשָׁבוּעַ. וְאִי משנתינו כרַבִּי שִׁמְעוֹן, הרי הוא סובר שבקב יש תשע סעודות, נמצא ששני קב תַּמְנֵי תְּרֵי תְּרֵיסָר – הם שמונה עשרה סעודות, והרי זה יותר מכדי צורכה.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם משנתינו סוברת כרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא, ומה שאמר ששיעור שתי סעודות הוא 'כבר בפונדיון מארבע סאין לסלע', אין כוונתו כפי החשבון הפשוט שככר של חצי קב יש בו מזון לשתי סעודות, אלא בְּרַאֲמַר רַב חִסְדָּא, ששיעור כבר הלקוח בפונדיון זה הוא לאדם הקונה פת מן החנוני, והחנוני לוקח ארבע סאין חטין בסלע, וּצֵא מֵהֶן שְׁלִישׁ לַחֲנָווֹנֵי – הפחת מהכבר שליש שמשייר החנוני לעצמו בשכר טרחתו, נמצא שהכבר הנמכרת

המשך בעמוד צב

בפונדיון אינה חצי קב [שזהו אחד מארבעים ושמונה מארבע סאין], אלא שליש קב [שזהו אחד משבעים ושתים, מארבע סאין], חָכָא נַמִּי – גם כאן, במשנתינו, כיון שאין האשה קונה פת אלא אופה בעצמה, ואינה מפסידה את השליש שנוטל החנוני, אם כן אַרְיֵתִי תִּילְתָא שְׁדֵי עֲלַיְיהוּ – הבא שליש והוסף על מנין הסעודות שהיית סבור מתחילה שיש בקב [ארבע], ויהיו שש סעודות בקב, ובשני קבים שהיא מקבלת בשבוע יש מזון שתים עשרה סעודות. ממשיכה הגמרא ומקשה: וַאֲפֵתִי תְּרֵתֵי סָרֵי הַוְיָין – הרי עדיין הם רק שתים עשרה סעודות, ואין די בהם לְשָׁבוּעָא. מתרצת הגמרא: הרי שנינו במשנה שהאשה אוֹכֶלֶת עִמּוֹ בְּלֵילֵי שַׁבָּת, ואת אותה סעודה של ליל שבת מביא הבעל.

דוחה הגמרא את התירוץ: הָנֵיחָא – תירוץ זה נכון לְמַאן דְּאָמַר ש'אוכלת עמו בלילי שבת' היינו אֲכֵילָה סַמָּשׁ, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שאֲכֵילָה זו היא כינוי לתַּשְׁמִישׁ, כמבואר להלן (סה:), מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – כיצד יתבאר הדבר, מדוע די לה בשתים עשרה סעודות. וְעוֹד, אף אם האכילה של לילי שבת היא אכילה ממש, והיא מצטרפת לשתים עשרה הסעודות שיש לה בשני קבין שהוא נותן לה, עדיין רק תְּלֵיסַר הַוְיָין – שלש עשרה סעודות הן, והיא צריכה ארבע עשרה סעודות.

הגמרא מבארת באופן אחר את חשבונו של רבי יוחנן בן ברוקא: אֶלָּא כִּדְאָמַר רַב חִסְדָּא, מאותן ארבע סאין שנמכרים בסלע, צֵא מֵהֶן מֶחֱצָה לַחֲנָווֹנִי – יש להפחית חצי שנוטל החנוני בשכר טרחתו, נמצא שהככר הנמכרת בפונדיון אינה חצי קב, ואף לא שליש קב, אלא רבע קב, ובככר זו סובר רבי יוחנן בן ברוקא שיש שיעור שתי סעודות, חָכָא נַמִּי, במשנתינו שהאשה עצמה אופה את הפת, אָתְיָא פַּלְגָא וּשְׁדֵי עֲלַיְיהוּ – הבא מחצה והוסף על מנין הסעודות שהיית סבור מתחילה שיש בקב [ארבע], ויהיו שמונה סעודות בקב, ובשני קבין חיטין שנותן לה הבעל יש שיעור שש עשרה סעודות.

לפני שתמשיך הגמרא בביאור משנתינו, מקשה הגמרא על שתי המימרות האחרונות שהובאו בשם רב חסדא. מקשה הגמרא: קַשְׁיָא דְּרַב חִסְדָּא אַדְּרַב חִסְדָּא – יש סתירה בין המימרא הראשונה של רב חסדא, שבה אמר שהחנוני משתכר שליש, לבין המימרא השניה שלו, בה אמר שהחנוני משתכר מחצה. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – דברי רב חסדא שהחנוני משתכר שליש, היינו בְּאַתְרָא דְּיָהֲבֵי צֵיבֵי – במקום שהמוכר את החיטין לחנוני נותן לו גם עצים לצורך אפיית הככרות, וְהָא – דברי רב חסדא שהחנוני משתכר חצי, היינו בְּאַתְרָא דְּלָא יָהֲבֵי צֵיבֵי, וכיון שקניית העצים מוטלת על החנוני, הוא ממעט בככרות עד כדי מחצה, כדי להשתכר יותר.

חוזרת הגמרא לברר את האמור במשנתינו. מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כן, שלדברי רבי יוחנן בן ברוקא יש בכל חצי קב ארבע סעודות, נמצא שאותם שני קבין שנוטלת האשה בשבוע, שֵׁיתְּסָרֵי חַוְיָין – שש עשרה סעודות יש בהם, ומדוע צריכה האשה יותר מארבע עשרה סעודות. וכי כְּמַאן – כדעת מי תצטרך לפרש את המשנה, כְּרַבִּי חִידְקָא, דְּאָמַר, אַרְבַּע סְעוּדוֹת חַיָּיב אָדָם לְאֵכוֹל בְּשַׁבָּת, ולפיכך צריכה האשה שש עשרה סעודות בכל שבוע, שתים עשרה לימות החול, ועוד ארבע לשבת, והרי לא מסתבר שתסתום המשנה כדעתו, שהרי חכמים חולקים עליו.

מתרצת הגמרא: אֲפִילּוּ תֵּימָא – אף אם תאמר שמשנתינו אינה סוברת כרבי חידקא אלא כרַבָּנָן, שרק שלש סעודות צריך אדם לאכול בשבת, אין זו קושיא, דַּל חָדָא לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי – הורד סעודה אחת שהיא צריכה כדי לתת לאורחים, הרי שנשארו לה חמש עשרה סעודות, שתים עשרה לימות החול ושלש לשבת.

אומרת הגמרא: הָשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי – מעתה שבאת לכך, לומר שיש לתת לה סעודה יתירה כדי שיהיה לה לתת לאורחים, אֲפִילּוּ תֵּימָא שמשנתינו היא כרַבִּי שִׁמְעוֹן, שבשני קבין יש מזון שמונה עשרה סעודות, לְרַבָּנָן האומרים שעליה לאכול שלש סעודות בשבת, דַּל תְּלָת לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי – הורד שלש מהם שהיא נותנת לאורחים, ונשארו לה חמש עשרה, ולְרַבִּי חִידְקָא המחייב לאכול ארבע סעודות בשבת, דַּל תַּרְתֵּי לְאָרְחֵי וּפָרְחֵי – הורד שתים מהם שהיא צריכה לתת אותם לאורחים, ויש לה שש עשרה סעודות לעצמה.

* * *

שנינו במשנה: 'לא יפחות לה משני קבין חטין או מארבעה קבין שעורין, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי לֹא פָּסַק לה שְׁעוֹרִין וְכוּ' אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום'. תמהה הגמרא: אֶלָּא – וכי רק בַּאֲדוֹם הוּא דְּאָכְלִין שְׁעוֹרִים, אבל בְּכוּלֵּי עָלְמָא – בכל העולם לֹא אָכְלֵי שעורים, והרי גם בכל העולם אוכלים שעורים, ומסתבר שיכול הבעל לתת לה שעורים, ומדוע אמר רבי יוסי שרק באדום פוסקים שעורים.

מתרצת הגמרא: אין כוונת רבי יוסי שבשאר המקומות אין לפסוק שעורים, אלא הָכִי קָאָמַר רבי יוסי, לֹא פָּסַק שְׂעוֹרִים בשיעור כְּפָלַיִם בְּחִטִּין, אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁהָיָה סָמוּךְ לַאֲדוֹם, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹרִין אֲדוֹמִיּוֹת רָעוֹת הֵן, אבל במקומות אחרים, אינו צריך לתת לה שעורים כפלים מהחיטים, אלא מוסיף על החיטים בשיעור אחר כפי הנראה לבית דין.

* * *

שנינו במשנה: 'וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קַב קִיטְנִית וחצי לוג שמן וקב גרוגרות או מנה דבילה'. מדייקת הגמרא: וְאִילּוּ יַיִן, לֹא קָתָנֵי – לא כתבה המשנה שחייב הבעל לתת לה יין, ודבר זה מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,